

INSTYTUT
AKTYWIZACJI
REGIONÓW

Stowarzyszenia

Niniejszy informator ma na celu przedstawienie podstawowych zagadnień związanych z przywołanym tematem i powstał w ramach realizacji zadania edukacji prawnej realizowanej w 2023 roku przez Instytut Aktywizacji Regionów

Cechy stowarzyszenia

Stowarzyszenie jest dobrowolnym, samorządnym, trwałym zrzeszeniem o celach niezarobkowych. Pojęcie zrzeszenia nie zostało zdefiniowane w żadnej ustawie, dlatego przyjmuje się znaczenie nadane zrzeszeniom w socjologii. Termin ten został przeciwstawiony pojęciu wspólnoty, która obejmuje swym zakresem takie grupy społeczne jak rodzina, gmina, naród. Dobrowolność to swoboda inicjatywy zrzeszania się, a więc tworzenia, przystąpienia i wystąpienia ze stowarzyszenia. Od samych członków zależy czy stowarzyszenie powstanie i kiedy ulegnie rozwiązaniu. Ustawa nie zalicza do stowarzyszeń np. organizacji samorządu zawodowego, w których przynależność do organizacji ma charakter obligatoryjny. Dobrowolność stowarzyszeń oznacza także, iż przepisy prawne nie mogą ustanowić obowiązku ich istnienia.

Kolejną cechą stowarzyszenia jest jego samorządność oznaczająca autonomię celów, struktury organizacyjnej, zasad działania, niezależność od podmiotów zewnętrznych. Przejawem samorządności stowarzyszenia jest swoboda w określaniu swoich uchwał i aktów wewnętrznych dotyczących prowadzonej działalności. Cecha ta odróżnia stowarzyszenia od partii politycznych, których cel działania został w ustawie określony jako udział w życiu publicznym poprzez wywieranie metodami demokratycznymi wpływu na kształtowanie polityki państwa lub sprawowanie władzy publicznej.

Ograniczenie samorządności stowarzyszenia następuje poprzez ustawowe zastrzeżenie, iż władzą najwyższą jest walne zebranie członków, a także obowiązek posiadania przez stowarzyszenie zarządu i organu kontroli wewnętrznej. Niezbędnym elementem samorządności stowarzyszenia jest zapewnienie demokratycznych, opartych na woli jego członków, zasad działania. Trwałość stowarzyszenia oznacza, iż nie można za stowarzyszenie uznać organizacji zrzeszającej osoby do realizacji jakiegoś jednostkowego zadania. Stowarzyszenie winno mieć z góry nakreślone trwałe cele i wykonywać zadania służące osiągnięciu tych celów.

Co więcej, stowarzyszenie nadal istnieje, mimo iż skład osobowy jego członków mógł ulec zmianie, następuje więc swoiste oderwanie egzystencji stowarzyszenia od egzystencji jego członków.

Niemniej jednak, aby osiągać wyznaczone cele, niezbędne jest stworzenie takiej struktury organizacyjnej, która umożliwiłaby prowadzenie ciągłej działalności. Taką strukturą jest np. wymagany przez ustawę zarząd stowarzyszenia. Od trwałości stowarzyszenia odróżnić należy czas jego trwania. Gdyby stowarzyszenie zostało utworzone na pewien z góry określony czas nie powodowałoby to utraty cechy trwałości.

Wymóg niezarobkowego celu działania stowarzyszenia odróżnia go od innych organizacji i zrzeszeń. Stowarzyszenie może co prawda posiadać majątek i prowadzić działalność gospodarczą przynoszącą zysk (z wyjątkiem stowarzyszeń zwykłych), jednak nie powinna ona przysparzać członkom korzyści majątkowych ani być działalnością główną stowarzyszenia.

Dochód wypracowany przez stowarzyszenie ma służyć realizacji celów statutowych, które wedle ustawy mają być celami niezarobkowymi.

Ograniczenia przy tworzeniu stowarzyszeń

Do stowarzyszenia może przynależeć każda osoba pełnoletnia, która posiada pełną zdolność do czynności prawnych, ale nie może być ona pozbawiona praw publicznych. W przypadku małoletniego obywatela Polski muszą zostać spełnione dodatkowe warunki. Małoletni w wieku od 16 do 18 lat, którzy mają ograniczoną zdolność do czynności prawnych, mogą należeć do stowarzyszeń i korzystać z czynnego i biernego prawa wyborczego, z tym że w składzie zarządu stowarzyszenia większość muszą stanowić osoby o pełnej zdolności do czynności prawnych.

Małoletni poniżej 16 lat mogą, za zgodą przedstawicieli ustawowych, należeć do stowarzyszeń według zasad określonych w ich statutach, bez prawa udziału w głosowaniu na walnych zebraniach członków oraz bez korzystania z czynnego i

biernego prawa wyborczego do władz stowarzyszenia. Jeżeli jednak jednostka organizacyjna stowarzyszenia zrzesza wyłącznie małoletnich, mogą oni wybierać i być wybierani do władz tej jednostki. Stowarzyszenie może powołać tylko i wyłącznie osoba fizyczna, lecz aby ono powstało musi być to zrzeszenie minimum siedmiu osób. W stowarzyszeniu nie może mieć miejsca zasada, która obliuguje członków do bezwzględnego posłuszeństwa wobec władz.

Jeżeli zaś chodzi o cudzoziemców, mających miejsce zamieszkania na terytorium RP, mogą oni zrzeszać się w stowarzyszeniach, zgodnie z przepisami obowiązującymi obywateli polskich. Cudzoziemcy nie mający miejsca zamieszkania na terytorium RP mogą wstępować do stowarzyszeń, których statuty przewidują taką możliwość. W Prawie o stowarzyszeniach wykluczono wprost członkostwo osób prawnych w stowarzyszeniach zwykłych.

Nie przewidziano też zwykłego członkostwa osób prawnych w stowarzyszeniach rejestrowych. Ustawa stanowi, że osoba prawna może być jedynie wspierającym członkiem stowarzyszenia. Osoby prawne mogą być natomiast członkami związku stowarzyszeń, z tym zastrzeżeniem, że osoby prawne mające cele zarobkowe mogą być członkami wspierającymi. Członkami stowarzyszeń jednostek samorządu terytorialnego mogą być gminy, powiaty i województwa.

Do stowarzyszeń nie należą:

1. organizacje społeczne, które podlegają innym ustawom lub umowom, w tym także międzynarodowym
2. kościoły wraz z innymi związkami wyznaniowymi, w tym także organizacje religijne, które są uregulowane ustawami uściślającymi stosunek państwa do kościoła bądź innych związków wyznaniowych
3. komitety wyborcze powstałe w wyniku przeprowadzanych wyborów
4. wszystkie partie polityczne

Założenie stowarzyszenia zwykłego

Osoby w liczbie co najmniej trzech, zamierzające założyć stowarzyszenie zwykłe, uchwalają regulamin jego działania określający w szczególności:

- 1) nazwę stowarzyszenia zwykłego,
- 2) cel lub cele,
- 3) teren i środki działania,
- 4) siedzibę,
- 5) przedstawiciela reprezentującego stowarzyszenie zwykłe albo zarząd,
- 6) zasady dokonywania zmian regulaminu działalności,
- 7) sposób nabycia i utraty członkostwa,
- 8) a także sposób rozwiązania stowarzyszenia zwykłego.

Przedstawiciel reprezentujący stowarzyszenie zwykłe albo zarząd, składają na piśmie organowi nadzorującemu właściwemu ze względu na siedzibę stowarzyszenia zwykłego wnioski o wpis do ewidencji stowarzyszeń zwykłych. Stowarzyszenie zwykłe powstaje i może rozpocząć działalność z chwilą jego wpisu do ewidencji.

Funkcjonowanie stowarzyszenia zwykłego

Każdy członek odpowiada za zobowiązania stowarzyszenia zwykłego bez ograniczeń całym swoim majątkiem solidarnie z pozostałymi członkami oraz ze stowarzyszeniem. Odpowiedzialność ta powstaje z chwilą gdy egzekucja z majątku stowarzyszenia zwykłego okaże się bezskuteczna. Stowarzyszenie zwykłe reprezentuje przedstawiciel albo zarząd.

Podejmowanie przez przedstawiciela albo zarząd czynności przekraczających zakres zwykłego zarządu wymaga uprzedniej zgody wszystkich członków stowarzyszenia zwykłego oraz udzielenia przez pełnomocnictwa do dokonania tych czynności.

Stowarzyszenie zwykłe nie może:

1. powoływać terenowych jednostek organizacyjnych;
2. zrzekać osób prawnych;
3. prowadzić działalności gospodarczej;
4. prowadzić odpłatnej działalności pożytku publicznego.

Stowarzyszenie zwykle uzyskuje środki na działalność ze składek członkowskich, darowizn, spadków, zapisów, dochodów z majątku stowarzyszenia oraz ofiarności publicznej. Stowarzyszenie zwykle może otrzymywać dotacje na zasadach określonych w odrębnych przepisach.

Przekształcenie stowarzyszenia

Stowarzyszenie zwykle liczące co najmniej 7 członków, może przekształcić się w stowarzyszenie rejestrowe. Wymaga to zgody wszystkich członków stowarzyszenia zwykłego, wyrażonej w drodze uchwały. Stowarzyszenie zwykle zawiadamia członków o zamiarze przekształcenia nie później niż na miesiąc przed planowanym dniem podjęcia uchwały o przekształceniu. Informację o podjęciu uchwały o przekształceniu przedstawiciel reprezentujący stowarzyszenie zwykłe albo zarząd stowarzyszenia niezwłocznie podaje do publicznej wiadomości oraz zawiadamia o podjęciu tej uchwały wierzycieli stowarzyszenia zwykłego. Przekształcenie następuje z chwilą wpisu stowarzyszenia do KRS. Wniosek o wpis składają i podpisują wszyscy członkowie zarządu.

Likwidacja stowarzyszenia

Zgodnie z art. 36 Prawa o stowarzyszeniach: W razie rozwiązania się stowarzyszenia na podstawie własnej uchwały, likwidatorami stowarzyszenia są członkowie jego zarządu, jeżeli statut lub, w razie braku odpowiednich postanowień statutu, uchwała ostatniego walnego zebrania członków (zebrania delegatów) tego stowarzyszenia nie stanowi inaczej. W razie rozwiązania stowarzyszenia przez sąd, zarządza on jego likwidację, wyznaczając likwidatora. Obowiązkiem likwidatora jest przeprowadzenie likwidacji w możliwie najkrótszym czasie, w sposób zabezpieczający majątek likwidowanego stowarzyszenia przed nieuzasadnionym uszczupleniem. Likwidator w szczególności powinien:

- 1) zawiadomić sąd o wszczęciu likwidacji i wyznaczeniu likwidatora, z podaniem swego nazwiska, imienia i miejsca zamieszkania, jeżeli nie zachodzą warunki

określone w art. 36 ust. 2 (rozwiązanie stowarzyszenia przez sąd); 2) dokonywać czynności prawnych niezbędnych do przeprowadzenia likwidacji, podając do publicznej wiadomości o wszczęciu postępowania likwidacyjnego; 3) po zakończeniu likwidacji zgłosić sądowi wniosek o wykreślenie stowarzyszenia z Krajowego Rejestru Sądowego.

Jeżeli likwidacja nie zostanie zakończona w ciągu roku od dnia jej zarządzenia, likwidatorzy przedstawiają przyczyny opóźnienia sądowi, który w razie uznania opóźnienia za usprawiedliwione przedłuża termin likwidacji lub zarządza zmianę likwidatorów. Majątek zlikwidowanego stowarzyszenia przeznaczają na cel określony w statucie lub w uchwale walnego zebrania członków (zebrania delegatów) o likwidacji stowarzyszenia.

W razie braku postanowienia statutu lub uchwały w tej sprawie, sąd orzeka o przeznaczeniu majątku na określony cel społeczny. Koszty likwidacji pokrywa się z majątku likwidowanego stowarzyszenia.